

ISOC 2020: 3 BAŐLIK ALTINDA İNTERNET YÖNETİŐİMİ

İnternet hepimizin hayatında önemli yer tutan, gerek doktrinde gerekse sosyal medyada kimileri tarafından ‘temel ihtiyaç’ olarak nitelendirilen¹ bir kavramdır. Hayatımızda bu derecede yer etmiş bir kavramın, kimler tarafından oluşturulduğu, kimlerce yönetildiği ve denetlendiği, tam da bu nedenle önem arz etmektedir.

Internet Society aracılığıyla katıldığımız “Internet Governance” eğitim programında, “İnternet Yönetiőimi” konusunu inceledik. “İnternet Yönetiőimi” kavramının açık bir sözlük tanımı bulunmamakla birlikte, olası tanımları ve bu İnternet’in yönetilmesinde alabileceğimiz rolleri analiz ettik.

1) İnternet Yönetiőimi Nedir?

İnternet yönetiőimi kavramı, pek çok kaynakta alan adı, IP adresleri, İnternet Protokolleri ve kök servis (rootserver) sistemleri gibi teknik kavramların koordinasyonu olarak algılanmaktadır². Nitekim World Summit on the Information Society’nin 2005 yılında ortaya koyduğu tanım, teknik yönden ziyade, sosyal ve hukuki bir koordinasyonu ifade etmektedir. Buna göre, hükümetin, özel sektör ve sivil toplumun paylaştığı ilkeler ve kurallar dahilinde İnternet’in gelişimine ve kullanımına yön vermesi, bir bütün olarak internet yönetiőimi kavramını karşılamaktadır³.

Eğitim programında “İnternet Yönetiőimi” kavramına ilişkin tartışmalarımız sonucunda vardığımız temel kanı, İnternet’in pek çok “paydaş” tarafından yönetildiğidir. Bu pay sahipleri, sadece hükümet, belli kurum ve kuruluşlar değil; her bir internet kullanıcıasını ifade etmektedir. Başka bir deyişle, akademik, sosyal, üretim, tüketim – hangi amaçla kullanılırsa kullanılsın, her bir birey İnternet’e yön vermektedir. Dolayısıyla, İnternet Yönetiőimi, yukarıdaki tüm tanımlardan daha kapsamlı olup, herkesin kontrolünde olabilecek bir kavramdır.

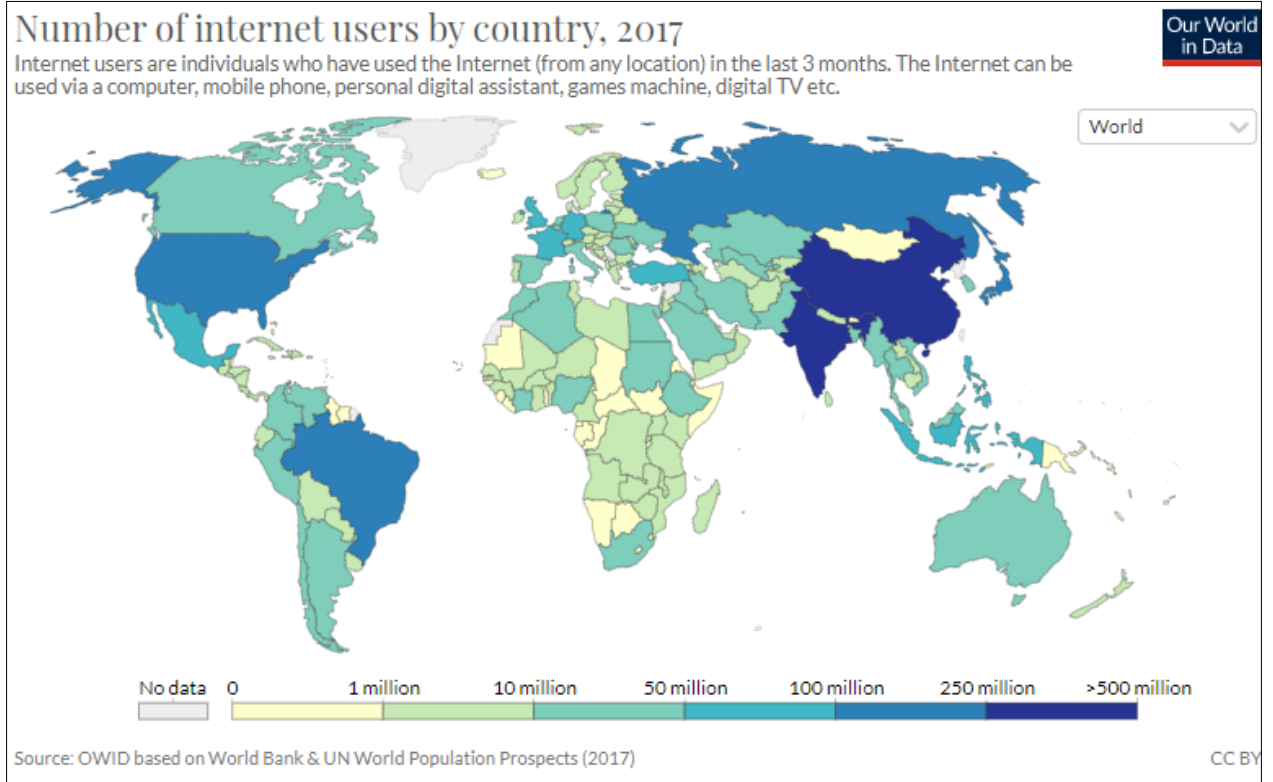
¹ <https://www.indiatoday.in/news-analysis/story/internet-access-fundamental-right-supreme-court-makes-official-article-19-explained-1635662-2020-01-10>

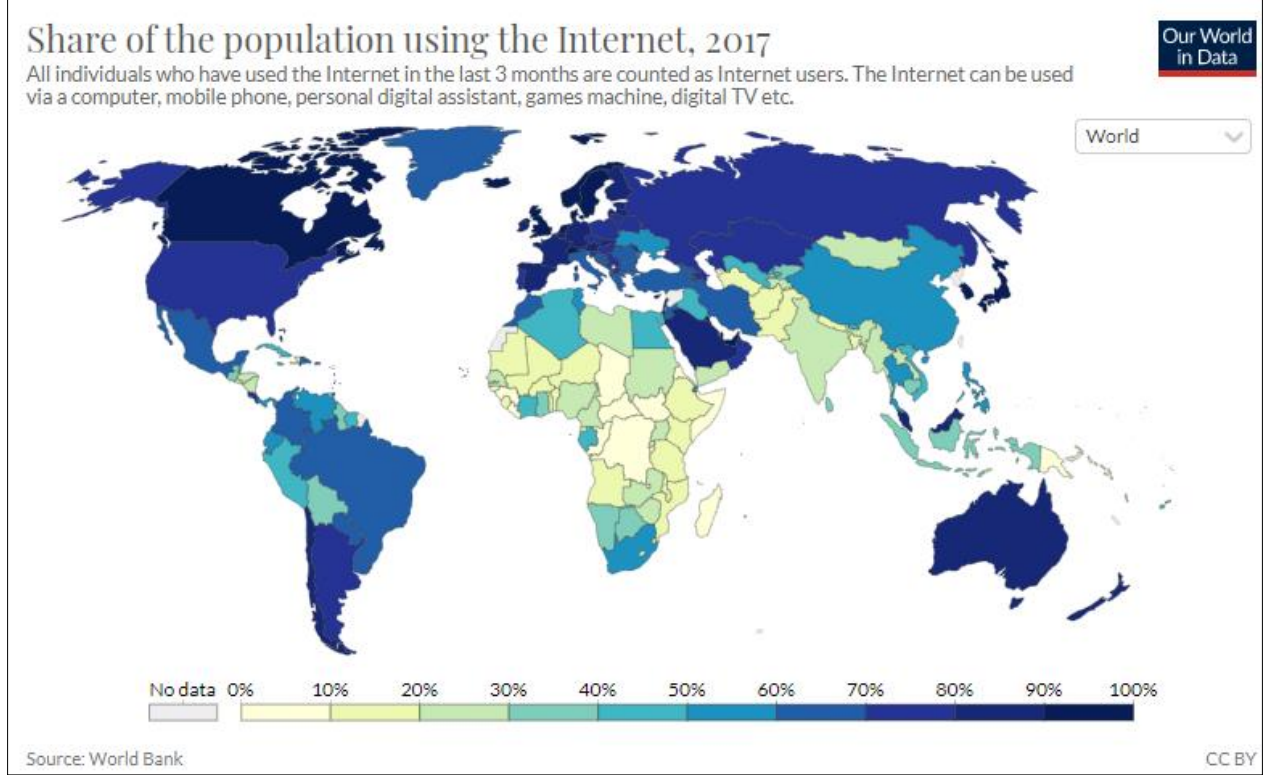
² Wolfgang Kleinwachter, Beyond ICANN vs. ITU: Will WSIS Open New Territory for Internet Governance (2004).

³ Tunis Agenda for the Information Society(2005), paragraph 34.

Eğitimde, İnternet Yönetiřimi'ni tam olarak kavrayabilmenin, mutlak olarak İnternet erişimini sağlamak suretiyle mümkün olabileceğini konuştuk. Öyle ki, günümüzde hâlâ İnternet erişimi bulunmayan pek çok birey bulunmaktadır. Bu kişilerin İnternet'e erişmesi erişimin sağlanması vesilesiyle, İnternet kendisini yöneten aktörlerin tamamı ile ivme kazanacaktır.

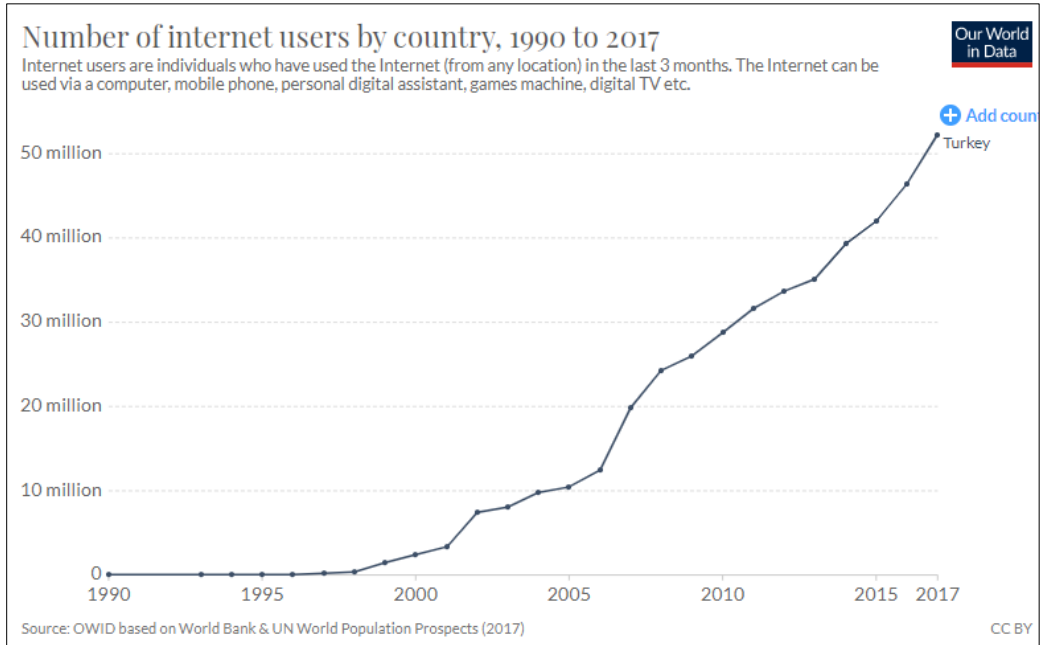
Aşağıda sırasıyla, ÷lke başına İnternet'e erişebilen birey sayısı ile bu bireylerin nüfusla orantılı olarak dağılımları yer almaktadır. Buna göre, Afrika ve Güneydoğu Asya'da, İnternet erişiminin nüfusun sadece bir kısmı tarafından mümkün olduğu gör÷lmektedir:

Yukarıdaki haritada görüleceği üzere, İnternet erişimi hâlâ tam anlamıyla sağlanamamış olup, kimimizce “temel ihtiyaç” sayılan İnternet’e erişimin tam anlamıyla sağlanması halinde, “İnternet Yönetişi” kavramı ve bu kavramı şekillendiren aktörler gerçek manada tanımlanabilecektir.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, İnternete erişimin yıllara göre artış gösterdiği aşikârdır:

Özellikle uzaktan eğitim ve uzaktan çalışmanın önem kazandığı bu dönemde, bu rakamın artış göstermeye devam etmesi ve İnternet'e erişim imkanlarının kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu gerekliliğin önemi, özellikle içinde bulunduğumuz COVID-19 salgını esnasında yerel bazda anlaşılmıştır. Öyle ki, COVID-19 salgını dolayısıyla okulların kapatılması ve uzaktan eğitime geçilmesi sonucunda, 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı'nın ikinci döneminde Türkiye'de örgün eğitim EBA TV eğitim ağı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açıklanan resmi verilere göre, öğrencilerin %20'si İnternet'e erişimi bulunmaması dolayısıyla EBA TV eğitimlerine katılamamıştır⁴.

2) İnternet Politikası İlkeleri Nelerdir?

İnternet kavramını tüm dünyaya yayılan bir "ağ" haline getiren, İnternet Yönetişiminde benimsenen birtakım ilkeler mevcuttur. Bu ilkelerin hayata geçirilmesindeki temel amaç, kullanıcıların İnternet'ten alabileceği en yüksek verime ulaşmaları ve herkesin eşit oranda bilgiye ulaşmasıdır. Yine İnternet aracılığıyla etkili ve hızlı iletişim imkanı sağlamak ve bu süreçte kullanıcıların güvenliğini gözetmek de ilkelerin temel gayeleri arasındadır.

Bu ilkelerden ilki açıklık ve erişilebilirliktir. Bu ilkenin kökeni, İnsan Hakları Bildirgesi'nin 19. maddesidir. İlgili madde uyarınca, "*Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.*" Dolayısıyla, kişilerin İnternet'e serbestçe erişimi, düşünce ve anlatım özgürlüğünün sağlanmasında başat unsurdur. Bir diğeri ise uçtan uca prensibinin sağlanmasıdır. Bunun amacı, İnternet'te iletişimin belli sınırlar dahilinde daha güvenli gerçekleşmesidir.

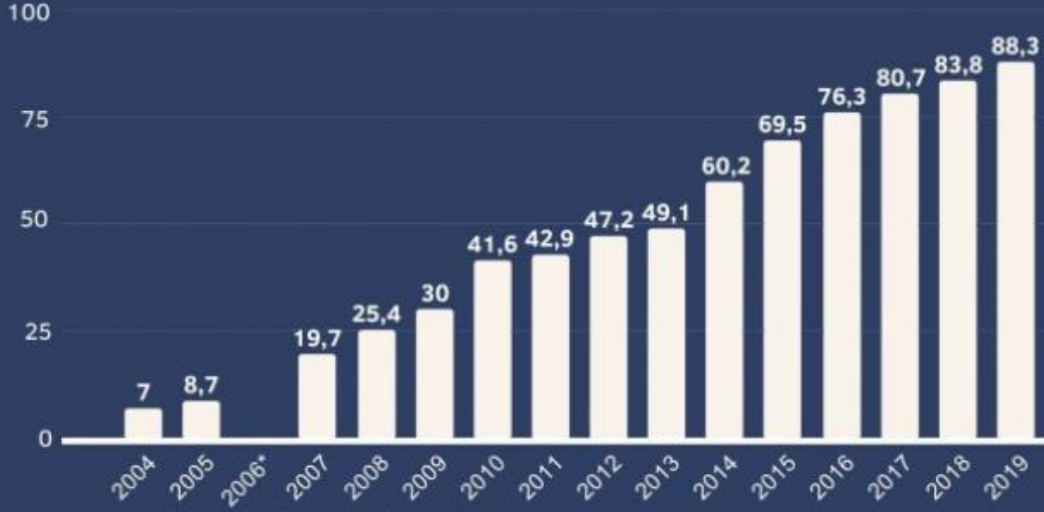
İlkelerin ne derecede benimsenebilir ve sürdürülebilir olduğunu yerel bazda incelemek gerekirse, özellikle uzaktan eğitim ve uzaktan çalışmaya bu derecede gereksinim olan Covid-19 döneminde, erişilebilirliğin incelenmesi gerekmektedir.

Bu noktada, Türkiye'deki İnternet erişimi oranının artış göstermeye devam ettiği ve 2019 yılı itibarıyla hane başına %88,3'e ulaştığı görülmektedir⁵:

⁴ <https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri-iii-uzaktan-egitimin-ilk-iki-haftasi-nasil-gecti/>

⁵ <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/turkiye-de-internet-erisimi-ve-kullanimi-ne-durumda>

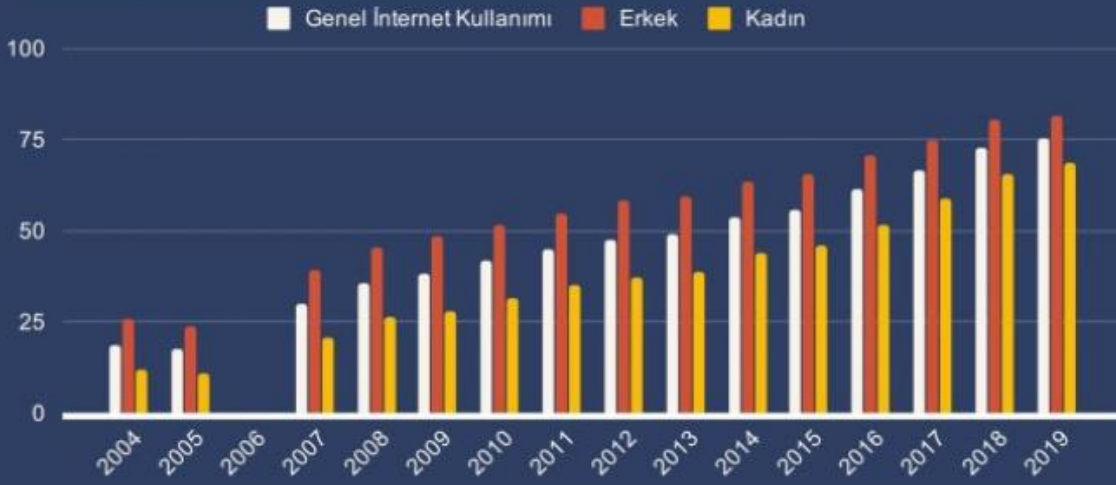
Hanelerde İnternet Erişimi - %

*Araştırma 2006 yılında yapılmadığı için bu yıla ait veriler bulunmamakta.

Kaynak: TÜİK

Yıllara ve Cinsiyete Göre İnternet Kullanım Oranı - %

*Araştırma 2006 yılında yapılmadığı için bu yıla ait veriler bulunmamakta.

Kaynak: TÜİK

2019 yılında Türkiye’de erkeklerin %81,8’i internet kullanıcısı iken kadınlarda bu oran %68,9 ulaşmıştır. Genel internet kullanım oranı ise %75,3 olarak gerçekleşmiştir. Yine TÜİK verilerine göre internet kullanımı %86,6 ile en çok İstanbul’da yaygınken, internet kullanım oranı en düşük bölge ise %58,4 ile Güneydoğu Anadolu bölgesi olmuştur⁶.

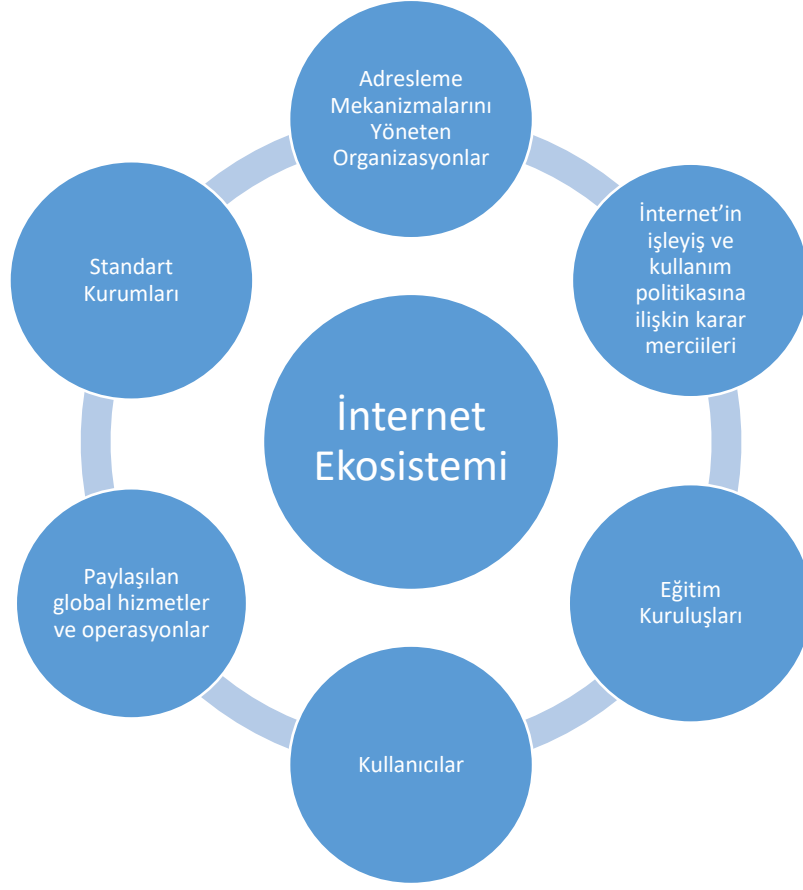
İnternet’e erişimin tüm Türkiye’yi kapsar şekilde sağlanması, bir insan hakkına erişimin sağlanmasıdır. Bu nedenle önem arz etmektedir. Eğitim programında katılımcılar ülkelerindeki birtakım problemler ve çözüm önerileri ile, bu hakkı herkese sağlamak adına birtakım çözüm önerileri getirmiştir. Bunlar, erişimin artırılması adına, İnternet altyapısının geliştirilmesi ve İnternet erişimi için tüketicilerin katlanacağı masrafların, özellikle vergi bazında indirgenmesidir.

3) İnternet’in Gelişim ve Yönetimine Katkıda Bulunan Aktörler Kimlerdir?

İnternet, çeşitli aktörlerin katılımı ile birlikte, açık, şeffaf ve işbirlikçi bir model üzerinde işleyen bir ekosistemdir. Biyolojik bir ekosistem gibi zincirler halinde ve kendisine yön veren gruplar arasındaki sürekli etkileşim sayesinde varlığını devam ettirmektedir.

Ekosistemdeki bu aktörler, esas itibariyle standart kurumları (Microsoft ve Adobe gibi), dünya çapındaki adresleme mekanizmalarını yöneten organizasyonları (ICANN ve IANA gibi), ağ altyapı hizmetleri sunan şirketleri, İnternet kullanıcısı kişi ve kuruluşları, eğitim kuruluşlarını, İnternet’in işleyiş ve kullanım politikasına ilişkin karar mercileri ve sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir.

⁶ <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779>

Yukarıdaki diyagramda görüleceği üzere, İnternet “çok paydaşlı” bir yapıyı haizdir. Her bir paydaş birbirinden işlev olarak ayrılrsa da, genel anlamda tek bir ekosisteme hizmet etmektedir. Herhangi bir paydaşın diyagramdan çıkarılması halinde, diğer paydaşların gelişimi ve katkı oranı olumsuz olarak değişime uğrayacaktır.

İnternet Society, İnternet teknolojilerini geliştirmek ve kullanmak üzere eğitim hizmeti sağlayan ve kapasite üreten kuruluşlar arasında yer aldığı gibi, yerel ve global politikaların oluşturulmasında da pay sahibidir. Bu bakımdan diğer paydaşları kapsayan, onlara yön veren bir paydaşlık yürütmektedir. Bireyler olarak biz ise, ‘kullanıcı’ sıfatı altında farklı amaçlar ile İnternet’i kullanmakta ve diğer paydaşlardan yararlanmak ve onlara katkı sunmak biçiminde, paydaşlık görevimizi ifa etmekteyiz.

Eğitimde özellikle dikkat çekilen noktalardan biri ise paydaşların ekosisteme katılma biçimidir. Öyle ki, ekosistemler genellikle yukarıdan aşağıya bir güç dengesi halinde yönetilirken, İnternet onu oluşturan paydaşların aşağıdan yukarı bir biçimde yönetmesi ile şekillenir. Başka bir deyişle, en büyük payı oluşturan kullanıcılar, kullanım tercihleri ile diğer paydaşların faaliyetlerine yön vermektedir.

İnternet üzerindeki pay sahipliğinin tanımlanmasında iki farklı yaklaşım hakimdir⁷. Bunlardan ilki, 'Multistakeholder' yani çoklu pay sahipliği, diğeri ise 'Multilateral' yani çok yanlı pay sahipliğidir. Çoklu pay sahipliğinde, hükümet, özel sektör ve sivil toplum İnternet Yönetişiminde söz sahibiyken; çok yanlı yaklaşımda, sadece hükümet söz sahibidir. Hükümete yön veren Birleşmiş Milletler gibi milletlerarası sözleşmeler ile varlığını sürdüren organizasyonlar bulunmaktadır.

Eğitim esnasında yukarıdaki yaklaşımlar incelenerek, katılımcıların hangi yaklaşımı benimsedikleri soruldu. Çok yanlı paydaşlığa yakın olanlar, hükümetin İnternet'e ilişkin ulusal mevzuatı hazırlama ve yürürlüğe koyma anlamında en yetkin paydaş olduğunu savunurken; çoklu paydaşlığı mantıklı bulanlar, İnternet'in pek çok bileşenden oluşan, sürekli değişen ve gelişen bir yapıda olduğunu ve bu sebeple tâbi olduğu ekosistemdeki aktörlerin eşit ağırlıkta pay sahibi olduğunu belirttiler.

SENA SEVİNDİ

⁷ <https://www.slideshare.net/InternetSociety/internet-governance-why-the-multistakeholder-approach-works>